

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים ש"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 152 שבט ה'תשע"ז

העלון מוקדש לע"ג יחיא זכריה בן אברהם חסון ז"ל ע"י משפ' חסון הי"ו

פרשת משפטים

טובה אלא בעבור אשתו (ב"מ מט, א), ונמצא שגם בגשמיות האשה היא ה"כנף" שמסייע לבעל להמריא ולהצליח.

ב. והנה אמרו חז"ל (ברכות ו, ב) שהמשמח חתן וכלה זוכה לחמישה קולות שהיו במתן תורה, ובטעם הדבר כתב האבודרהם (ברכת אירוסין ונישואין) "כי המחזיק יד החתן ומשמחו שעוסק במצות פריה ורבייה שממנו יצאו מקיימי התורה, וזו היא כוונת הנישואין להוליד בנים ולגדלם לתלמוד תורה, ועל כן יש בנישואין ה' קולות כנגד ה' קולות שניתנה בהם תורה. ולכן זוכה לתורה מדה כנגד מדה". כלומר שכיון ששמח הוא בריבוי התורה שיצא בעתיד מבית זה לכן זוכה לקולות מתן תורה.

ברם, נראה לפרש באופן אחר, שהנה יסד **התשב"ץ** (סי' תס"ד-תס"ה) שנישואי חתן וכלה הם בבחינת מתן תורה, ולכן כל מנהגי החתונה נלמדו ממתן תורה [עיי' שם שהאריך בזה בדברים נפלאים]. וסמך לדבר ממה ששינוי במסכת **תענית** (כו, ב) "ביום חתונתו, זה מתן תורה". ונמצא שהחופה והחתונה הם בבחינת מתן תורה בועיר אנפין. ואם כן, כמו שישראל זכו במתן תורה להארת התורה, כך החתן שעד היום היה שרוי בלא אשה ובלא תורה זוכה בחופתו לשפע הארת התורה. ומי שמכיר ומשיג ענין נפלא זה ובעבור כן משמח את רעהו החתן על שזוכה עתה לשפע רב של תורה ורוחניות, ראוי הוא לזכות לאותן קולות שהיו במתן תורה.

ג. ומכך שהתורה הקדושה וחז"ל הפליגו כל כך במעלת האשה, ילמד כל איש עד כמה להעריך ולהכיר טובה לרעייתו, ולא יהא ח"ו כמי שסבור שהאשה היא "משרתת"... ולא מתחשב כראוי בה וברגשותיה. ומסופר על אברך שלא הספיק לקדש את הלבנה, והגיע הלילה האחרון שאפשר לברך עליה, אך השמים היו מכוסים בעננים. והוא המתמיד שחס על זמנו, חשש שאם ימתין יהיה עייף מחר בלימודו, וביקש מרעייתו שתעמוד ותחכה לראות מתי הלבנה מתגלית, ותעיר אותו. האשה המסכנה חיכתה בקור במשך שעותיים, וכשסוף סוף התגלתה הלבנה, העירה את בעלה, אך הוא זעם על כך שהיא מעירה אותו וחוזר לישון. לאחר חצי שעה התעורר האיש ונזכר שלא קידש את הלבנה, אך לרוע מזלו הלבנה שוב התכסתה בעננים. הוא התאכזב ושאל את אשתו מדוע לא הערת אותי? והיא השיבה לו "מה לעשות, כנראה שללבנה יש יותר שכל ממני, והיא ברחה לפני שקידשת אותה"...

ה"בנים" הממזרים חבטו בקבר אביהם כדי

שיגלה להם למי הוריש את נכסיו

"ומכה אביו ואמו מות יומת" (כא, טו)

הנה הטעם במילה "אביו" הינו תביר שהוא טעם מפסיק, ולפי זה הפסוק נחלק לשנים, "ומכה אביו", "ואמו מות יומת". וביאר הפרדס יוסף (החדש) בשם הגר"א, על פי המעשה המובא במסכת בבא בתרא (נח, א) באדם ששמע את אשתו אומרת לבתם, מדוע אינך נוהרת שלא ידעו שאת נוהגת בפריצות, יש לך ללמוד ממני שיש לי עשרה בנים ורק אחד מהם הוא מאביך, והשאר בזנות, ואין איש יודע על כך. בשעת פטירתו אמר האב ל"בניו", "כל נכסי לאחד מבני", ולא ידעו למי מבניו התכוין. וכשבאו לרבי בנאה שהיה חכם ופיקח גדול, הבין שכולם ממזורים חוץ מאחד, וכדי לברר מיהו הבן האמיתי אמר להם, צאו וחיבטו את קבר אביכם עד שיעמוד ויגלה לכם למי מכם הניח נכסיו. ונתכוין לנסותם בזה, שה"בנים"

הכלב והחמור מרוצים שלא נעשו אדם, והאדם שלא נעשה כוכב, והכוכב שלא נעשה מלאך

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (כא, א)

פירש"י "אמר הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפניהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם".

ועל פי זה כתב השל"ה הקד' (פר' משפטים תורה אור), שאף שמן הדין אין הדיין צריך להסביר לזה שיצא חייב בדין את טעם הפסק [כמבואר בשו"ע (ח"מ סי' יד' סע' ד)], עיי"ש בס"מ"ע ותומים ופתחי תשובה], מכל מקום ראוי שיקיים בעצמו "אשר תשים לפניהם כשלחן ערוך", ויודיע לו לאחר גמר הדין את הטעם והסברא לפסיקתו, כדי שלא ילך לביתו בפחי נפש ויצעק חמס.

וכתב שזהו בכלל מה שאמרו (שבת י, א) "כל דיין שדן דין אמת לאמיתו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית". שכן דרשו חז"ל (ר"ה יא, א) שכל מעשה בראשית בצביונו ודעתו נבראו, והיו מרוצים הכלב והחמור שלא נעשו אדם, והאדם שלא נעשה כוכב, והכוכב שלא נעשה מלאך. ולכן דיין זה שמיישב את דעתו של החייב כדי שיקבל את הפסק מדעתו ורצונו, הולך בדרכיו של הקב"ה וכמנהגו עם בריות בראשית, ונעשה "שותף" לו בדבר זה.

[וראו לציין לדבר נפלא שכתב המשך חכמה (דברים ה, יד) בביאור ענין המנוחה ביום שבת קודש, שכמו שבתחילת היצירה נבראו מעשה בראשית לדעתם וצביונם והיו מרוצים מהאופן שנבראו בו, כן בשבת כל דבר חוזר לתחילתו, ולכן גם האדם וגם שורו וחמורו צריכים לנוח בשבת ולשמחו על האופן שבו נבראו].

האשה השיבה לבעלה "כנראה שללבנה יש

יותר שכל ממני, וברחה לפני שקידשת אותה"...

"אם בגפו יבוא בגפו יצא" (כא, ג)

הנה אמרו בזוהר הקד' (פר' ויקרא) שמי שלא נשא אשה הוא "פלג גופא". וכתב בספר מים עמוקים להגאון רבי יהודה בירדוגו אב"ד מקנס שבמרוקו [כפי שביאר דבריו בפירוש 'פותר מים' לתלמידו הגאון רבי רפאל משה אלבאז ראב"ד צפרון], שדומה הוא לציפור שיש לה כנף אחד בלבד ואינה יכולה לעוף. וזהו שנאמר "אם בגפו יבוא בגפו יצא", כי "גף" היא כנף [כמו שנאמר (דברים ד, יז) "ציפור כנף", ותרגם אונקלוס "צפר גפא"], ו"בגפו יבוא" היינו שלא היה נשוי והיתה לו רק כנף אחת.

ולכן "השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה" (יבמות סב, ב), וכתב האלשיך (רות ג, ט) שכל עוד שלא נשא אשה אינו זוכה לעמוד התורה. כי כדי להתרומם ולנסוק אל על בתורה וברוחניות זקוק האדם ל"כנף" השניה שלו שהיא בת זוגו הראויה לו לפי שורש נשמתו, ובעבורה זוכה להארה בתורה. ואף בעיני העולם הזה אין האדם זוכה לברכה ולשפע ולפרנסה

לע"ג ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאדה בת תאניה ע"ה
אהרן בן יחיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרח ע"ה

רחל בת ג'ריה אוזן ע"ה
הדס בת מלכה טוויל ע"ה ע"י גב' יאיר
חוזאטי בן משה וזארה ז"ל ע"י מאנע

סוזן סולטנה בת שמחה ע"ה ע"י אדרי
יעקב אפרים בן חנניה ז"ל ע"י נאה
אברהם בן לאה שאלתיאל ז"ל

ב. והנה נאמר (איכה ג, כג) "חדשים לבקרים רבה אמונתך", ודרשו חז"ל (שוח"ט תהלים כה) שאדם שמפקיד פקדון אצל חבירו ספק אם מחזיר לו וכי יכול לכפור בו, אך הקב"ה מחזיר פקדון הנשמה בכל בוקר ובוקר. והקשה **החתם סופר** (תורת משה, איכה שם), וכי חידוש הוא שהקב"ה מקיים אמונתו ומשיב לאדם את פקדונו.

וביאר, שהנה דרך העולם שאדם שהפקיד חפץ אצל חבירו, והחזירו לו לפי שעה, וראה שהשומר קלקל ופגם את החפץ ולא שמר עליו כראוי, בודאי שלא ישוב ויפקידנו אצלו. אך הקב"ה אינו כן, אלא אף שהנשמה שייכת לו, והפקידה אצלו כדי שנשמור עליה, ובלילה כשהנשמה עולה למעלה רואה הקב"ה שהאדם פגם בה בחטאים ועבירות, אף על פי כן אינו נמנע מלחזור ולהפקידה בידו למחרת בבוקר, כי שמא ישוב האדם ויטיב מעשיו ויתקן את נשמתו.

וזהו "חדשים לבקרים רבה אמונתך", שהקב"ה מחזיר לנו בכל בוקר מחדש את פקדון הנשמה, כיון ש"רבה אמונתך", שהוא מאמין באדם שיתקן מעשיו ויזכך נשמתו. ולכן גם אם העמיק האדם בחטא פעמים רבות וידיו רפו מגודל עוונותיו, יתן אל לבו שאם למרות כל חטאיו החזיר לו הקב"ה את פקדונו בגלל שמאמין הוא בו שיוכל לעשות תשובה, אף עליו להאמין בעצמו ולזכור שכל זמן שהנה דולק אפשר לתקן.

1000 תפילות ולא 0001

"ועבדתם את ה' אלוהיכם" (כג, כה)

במכילתא דרשו "ועבדתם את ה' אלוהיכם, זו תפילה". והנה אמרו במסכת ברכות (לב, ב) "אמר רבי אלעזר, גדולה תפילה יותר מן הקרבנות, שנאמר למה לי רוב זבחיכם וגו', וכתוב, ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם". וביאר הגאון רבי יהודה כהנא [בעל קונטרס הספיקות. אחיו הגדול של בעל הקצות החושן] בספר תרומת הכרי (בפתח השער), שתפילתו של אדם גם אם אינה בכוונה כל כך אינה נדחית לגמרי אלא מונחת בקרן זווית, ואם יתפלל אחר כך תפילה בכוונה יש בכוחה להעלות את כל התפילות שלא היו בכוונה. ולכן גבי קרבנות נאמר "למה לי רוב זבחיכם קטורת תועבה היא לי", שהם תועבה ואין להם תקנה, ואילו לגבי תפלה אמר "אעלים עיני מכם", שהקב"ה אינו דוחה אותה לגמרי אלא מעלים עין ממנה, וברבות הימים כשתהיה שעת כושר של תפילה בכוונה יעלו כל התפילות עימה. וזהו שאמרו שגדולה תפילה יותר מן הקרבנות.

וכן כתב בספר יערות דבש (ח"א דרוש ד') "אם אדם מתפלל בכוונה ובבכי ודמעה, מעלה כל התפילות מכמה שנים שנשארו עומדים ברפיון מבלי עליה, וכעת על ידי תפילה זו הן עולות במעלה בית אל".

וכן מובא בספר אמת ואמונה בשם השרף מקוצק, וז"ל "חסיד גדול אמר לפני רבינו שכמה פעמים אינו מרגיש דביקות ורעותא דלבא בשעת התפילה, ובמה נחשב הוא אם אינו בכוונה. ואמר לו רבינו, שאל יצטער על זה כלל, כי מעלת התפילה גדולה, שאם מתפלל פעם אחת בכוונה קצת אותה התפילה מושכת עמה להעלות למעלה לפני כסא כבודו ית' את כל התפילות הקודמות שלא היו בכוונה, ועולות בקנה אחד מלאות וטובות תחת פרגודא קדישא יתברך".

ויש המרמזים לנאמר בתהילים (פז, ה) "יספור בכתוב עמים", שהקב"ה מניח את התפילה שנאמרה בכוונה בצד שמאל, ככתב של גויים שמתחילים הכתיבה בצד שמאל, ולכן אף על פי שהיו עד עכשיו מספר אפסים של תפילות שלא בכוונה, נעשה כאילו יש עכשיו 1000 תפילות, ולא כמו כתב שלנו שמתחיל בצד ימין, 0001, וכאילו יש רק תפילה אחת. ויש לציין למובא בספר כתר ראש מהגרי"ח מוואלוז'ין בשם הגר"א, "תפילה בלא כוונה כגוף בלא נשמה. אמר רבינו ז"ל שאף שאינה נחשבת כקרבת שיש לו נפש, בכל זאת נחשבת למנחה שאין לה נפש, ותפילה בכוונה נחשבת לקרבן תמיד".

הממזרים שהם עזי פנים ילכו ויחבטו בקברו. ואכן כך היה, שכולם הלכו וחבטו בקבר חוץ מאחד, ואמר רבי בנאה שזהו הבן שהוריש לו האב את הנכסים, כי הוא בנו האמיתי.

וענין זה מרומז כאן בפסוק, "ומכה אביו", כלומר בנים שהם חצופים כל כך ומעזיזים להכות קבר אביהם, בודאי שכולם ממזרים ואינם בניו, ולכן "ואמו מות יומת", שהאם שזינתה חייבת מיתה, ורק הבן שלא הלך להכות האב מקבל את הירושה.

ב. אולם הנה הקשה האליה רבה (סי' תקס"ח ס"ק טו') מדוע לא בדק רבי בנאה את הבנים כמו שנהג רב סעדיה גאון במעשה הידוע (הובא בספר חסידים סי' רל"ב, ומטה משה סי' תשס"ד) בסוחר שיצא עם עבדו לדרך ומת, והעבד הציג עצמו כבנו של הסוחר וירש את רכושו. וכשנודע הדבר לאשת הסוחר נטלה את תינוקה ובאה לפני המלך בטענה שהוא בנו של הסוחר, וזה שהציג עצמו כבנו אינו אלא עבדו. המלך ביקש מרב סעדיה שיפסוק מי הבן. ורב סעדיה הקיז דם מהעבד לתוך צלחת, והקיז דם מהתינוק לתוך צלחת, והוציא עצם מגופו של המת [כי לצורך המת. לדעת מי בנו, מותר] והטבילו בדם התינוק ונבלע בו הדם. וכשהטבילו את העצם בדם העבד לא נבלע בו. ופסק רב סעדיה שהתינוק הוא הבן, מכיון שטבע דם הבן להיבלע בעצם אביו. ואם כן גם רבי בנאה היה יכול לברר על פי העצם והדם מי הוא הבן.

ותירץ הרש"ש (ב"ב, שם) שיש לחלק שהבירור של רב סעדיה הוא בירור מוחלט, ורבי בנאה נמנע מלברר באופן זה כדי שלא יתפרסם קלונם של הממזרים ברבים [וכמו שמצינו במס' עדיות (פ"ח מ"ז ע"פ פי' הרע"ב) שמשום כבוד הבריות נמנע התנא לפרסם שמה של משפחה פסולה], ובירר רק מי מהאחים אינו עז פנים, שמסתבר שאותו אהב האב יותר מכולם ולו הוריש את נכסיו [נעשה זאת על פי דין "שורא דדייני"].

ונמצא שהרש"ש חולק על הגר"א ולדעתו הכאת האב אינה בירור ודאי ומוחלט שזהו אינו בנו [נהג"א יתירץ את קושית האליה רבה, כמו שכתב הרש"ש בתירוצו הראשון, עיי"ש בדבריו].

ג. שוב ראיתי שבספר טעמא דקרא למרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א כתב שלא יתכן שדברים אלו יצאו מפי הגר"א, שהרי לפי בטל הדין ששמה אביו חייב מיתה, כי בכך שהיכה את אביו נתברר בודאות שאין זה אביו ומדוע יתחייב מיתה. ועוד שבמסכת חולין (יא, א) למדו מפסוק זה שהולכין אחר הרוב ותולין שכן זה מן האב הוא ולא מאיש אחר.

אם קמת בבוקר סימן שהקב"ה מאמין בך !

"אם חבול תחבול שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו" (כב, כה)

פירש"י "כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלואה, אלא שממשכנין את הלווה כשמגיע הזמן ואינו פורע. חבול תחבול, כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקב"ה כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשב טול והשב".

ובספר דברי מרדכי לראשון לציון רבי מרדכי אליהו זצ"ל העמיס בפירוש רש"י זה את דברי הקצות החושן (סי' ד' ס"ק א'). שהנה דנו הפוסקים במי שיש לו פקדון מאדם שחייב לו כסף האם מותר לו לגבות את חובו מן הפיקדון [ראה שו"ע ורמ"א שם סע' א.], והקצות החושן הכריע בזה על פי דברי הוזהר הקד' (פר' במדבר) שאין לאדם לתפוס את הפקדון של החייב, מכיון שהאדם מפקיד את נשמתו בידי ה', ככתוב "בידך אפקיד רוחי", והקב"ה מחזיר לו את נשמתו, ואף שלפעמים אותו אדם הוא בגדר בעל חוב כלפניו בשל העבירות שעשה, הקב"ה אינו לוקח את נשמתו שהיא פקדון אצלו, וזאת כדי שלא לבגוד בנאמנותו של בעל הפקדון, ועל האדם ללכת בדרכיו ית'.

וזהו שפירש"י שאין למלוה לגבות חובו מהמשכון ועליו להשיבו לבעליו אף שלא פרע את חובו, כמו שהקב"ה אינו גובה את חובותיו של אותו אדם ומחזיר לו את נשמתו.

שיעורי הרב ראובן גולן, בעמדות 'קול הלשון', ובטל' 03-6171001 [הקט 1-1-2-48-1-1], ובאתר 'קול הלשון'.

לתגובות והערות על העלון, או הצטרפות לרשימת התפוצה שלחו הודעה ל- rg5740@gmail.com

לע"נ ר' שמעון בן חייא ולולוה זצ"ל ♦ גייראן רבקה בת מלכה אליהו ע"ה ע"י ר' אליהו ♦ גיל בן יעל ז"ל ע"י אחיו ר' אמיר טרעבי הי"ו ♦ באטה בת הילדה ע"ה ע"י רוזין

מאיר בן עביה דגגה ז"ל
גאלי בן מרים כהן ז"ל
יוסף בן שרה ויטמן ז"ל

ימימה בת מרים גנדי ע"ה
יוסף בן סעידה שאול ז"ל
דוד בן דוד דארף ז"ל

שלמה סלימן בן חיים קרוזאני ז"ל
שלמה בן תחיה אלפסי ז"ל
שמואל בן חנה ז"ל ע"י בנימין